

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Львівський національний університет імені Івана Франка
79000 м. Львів, вул. Університетська, 1; тел. (032) 272 70 40
факс (032) 297-89-03, zoomus@franko.lviv.ua

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи,
д-р. хім. наук, проф.
_____ Б. Котур

"__" _____ 2011 р.

НАУКОВИЙ ЗВІТ
про використання коштів, що спрямовані на збереження та забезпечення
належного функціонування у 2011 році
Наукових фондів та музейної експозиції Зоологічного музею
Львівського національного університету імені Івана Франка

Заст. проректора з наукової роботи,
канд. хім. наук., ст. наук. співроб.

С. Оришин

В.о. Декана біологічного факультету,
канд. біол. наук, доц.

І. Хамар

Науковий керівник,
д-р біол. наук, проф.

Й. Царик

1. Перелік заходів, здійснених для підтримання Наукових фондів та музейної експозиції Зоологічного музею ЛНУ імені Івана Франка (Музейної колекції).

Станом на 20 грудня 2011 року Музейна колекція налічує 171376 експонатів, які представляють фауну всього світу.

У 2011 році здійснено два повні протруювання всіх фондів музею та проведено їх впорядкування. Крім того, були спеціально додатково перевірені та протруєні старі колекції. Для ефективнішого збереження колекцій комах експозиція була обладнана жалюзями, які дадуть можливість ефективніше зберігати зоологічні зразки та запобігати їх руйнуванню внаслідок дії денного світла. Проведено дозаливання і фіксацію нових експонатів музею, загальною кількістю 100 зразків.

У травні здійснено експедицію «Моніторинг фауни Західного Полісся – «Прип'ять – 2011» в долину річки Прип'ять (НПП «Прип'ять – Стохід та Шацький НПП), р. Случ та болотного масиву «Сира Погоня» (Рівненський природний заповідник) для збору наукового матеріалу.

У вересні, з метою збору наукового матеріалу, здійснено експедицію по українській частині долини р. Західний Буг (від витоків до Шацького НПП).

Музей поповнився на 761 од. зб., зокрема: оологічного матеріалу – 196 од. зб., остеологічного (краніологічний) – 44, коралів – 3 од. зб., ракоподібних – 7 од. зб., голкошкірих – 2 од. зб., малакологічного – 30 од. зб., ентомологічного – 400 од. зб.; риб – 10 од. зб., земноводних – 31, плазунів – 2, птахів – 20 та ссавців – 14 зразків. Наукові колекції пташиних кладок поповнилися новим для музею видами, зокрема хижих птахів (соколоподібних та сов) і окремих представників журавлеподібних.

Таблиця 1

Нові надходження до колекцій Зоологічного музею, протягом 2011 року,
згідно складових частин музею

№ п/п	Назва частини НН та вид об'єкта	Кількість одиниць поповнення
1	Оологічний фонд	196
2	Остеологічний фонд	44
3	Коралів	3
4	Ракоподібних	7
5	Голкошкірих	2
6	Малакологічний	30
7	Ентомологічний	400
8	Фонд риб	10
9	Фонд земноводних	31
10	Фонд плазунів	2
11	Фонд птахів	20
12	Фонд ссавців	14
	Всього:	761

2. Перелік нормативних документів, якими обґрунтовується періодичність проведення регламентних та інших відновлювально-профілактичних робіт по збереженню Музейної колекції.

Положення про Зоологічний музей біологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Львів. 2007.

Інструкція з обліку та зберігання музейних цінностей, що знаходяться в Державному природознавчому музеї НАН України (м. Львів). Львів. 1997.

Інструкція з охорони праці (№399) в Зоологічному музеї кафедри зоології біологічного факультету. Львів. 2005.

Заславский М.А. Экологическая экспозиция в музее: пособие для музейных работников по конструированию музейных биологических экспозиций. Ленинград: Наука. 1986.

Пахомов О.Є., Кульбачко Ю.Л. Виготовлення зоологічних наочних посібників та наукових колекцій. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ. 2006.

Перейма Л.Й. Актуальні питання обліку, зберігання і вивчення музейних предметів у музеях, які здійснюють свою діяльність на громадських засадах. Методичні поради. Львів, 2010. 52 с.

3. Співробітники, які беруть участь у заходах щодо збереження та забезпечення належного функціонування Музейної колекції.

У роботах із збереження і забезпечення належного функціонування Музейної колекції беруть участь такі співробітники університету:

Царик Й.В. – д.б.н., проф., зав. кафедри зоології біологічного факультету,
Хамар І.С. – к.б.н., доцент, в.о. декана біологічного ф-ту,
Шидловський І.В. – к.б.н., завідувач Зоологічного музею,
Сребродольська Є.Б. – к.б.н., доцент кафедри зоології,
Горбань І.М. – к.б.н., провідний науковий співробітник біологічного ф-ту,
Дикий І.В. – к.б.н., доцент кафедри зоології,
Леснік В.В. – асистент кафедри зоології,
Сеник М.А. – зберігач фондів II категорії Зоологічного музею,
Романова Х.Й. – зберігач фондів I категорії Зоологічного музею,
Пісулінська Н.А. – зберігач фондів Зоологічного музею,
Затушевський А.Т. – зберігач фондів I категорії Зоологічного музею,
Савицька О.М. – к.б.н., доцент кафедри зоології,
Назарук К.М. – асистент кафедри зоології,
Думич О.Я. – к.б.н., науковий співробітник НДЛ-41,
Струс Ю.М. – аспірант кафедри зоології,
Скирпан М. – студент 2 курсу кафедри зоології,
Лисачук Т.І. – завідувач еколого-гідробіологічною лабораторією Шацького біолого-географічного стаціонару ЛНУ ім. Івана Франка,
Ковальський М.М. – водій транспортного відділу ЛНУ ім. Івана Франка.

4. Навести заходи, які власник об'єкта НН здійснив щодо можливості користування ним іншими науковими установами.

Підтримується і доповнюється web-сторінка Зоологічного музею на сайті ЛНУ ім. Івана Франка (<http://bioweb.franko.lviv.ua/zoo/mus/>), створено її російську та англійську версії. Крім того, для зручності та збереження дуже старих і рідкісних зразків колекції Е.-Ф. Гермара на веб-сторінці музею розміщено їх фотографії у програмі ZOOMIFY (http://bioweb.lnu.edu.ua/zoo/mus/pages/germar_collection.htm), що дає змогу їх роздивлятися при великому збільшенні.

Протягом звітнього періоду музейними колекціями мали змогу користуватися для підготовки дисертацій і наукових праць: Тарасенко М. співробітник Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка (робота з колекціями сорокопудів); Гірна Г.Я., співробітник Інституту екології Карпат НАН України (робота з колекцією павуків Бублика І.М.); Пушкар Т. співробітник Інституту зоології НАН України (колекція прямокрилих) та працівники й аспіранти кафедри зоології.

Вийшов з друку каталог: «Каталог колекцій ссавців Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка» (442 стор.). Підготовлено до друку монографію «Історія музейної справи та зоологічних музеїв університетів України». Ведуться роботи з підготовки рукопису нового каталогу «Напівтвердокрилі комахи (Nemiptera, Heteroptera) з колекції Е.-Ф. Гермара у фондах Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка» (частина друга) та «Каталогу типових зразків Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка», путівника по залах музею «Каталогу колекцій земноводних Зоологічного музею

ЛНУ ім. І. Франка». Знаходяться на рецензуванні «Каталог земноводних Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка» та нове видання (доповнене і поправлене «Каталогу оологічної колекції Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка».

Музейними співробітниками за звітний період було опубліковано 12 статей, 6 тез доповідей та 1 каталог колекцій.

Публікації про роботу музею у засобах масової інформації.

1. Від молюска до слона // Львівська пошта. – Львів, 24 березня 2011 р.
2. У пошуках львівського мамонта // Інформатор. – 19-25 травня 2011 р., № 19 (146).
3. Цей дивний світ молюсків // Каменяр. – квітень 2011 р., № 4.
4. Зоологічний музей // Каменяр. – січень 2011 р., № 1.
5. Діти ближче ознайомляться з фауною в зоологічному музеї // Офіційний портал Львівської міської ради. Прес-центр. – 01.11.2011 р.

5. Перелік основних наукових публікацій за 2011 рік, які оформлені за використанням об'єктів Музейної колекції.

1. Білінська І. БРИГІДЕР Володимир-Сильвестр Васильович / І. Білінська, А. Затушевський, Ю. Ковалів // Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка : в 2-х т. Т. 1: А-К. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 240.
2. Дикий І. В. Ценотичні зв'язки біоти суходолу островів Західної Антарктики / І. В. Дикий, Й. В. Царик, І. В. Шидловський // Антарктика і глобальні системи землі: нові виклики та перспективи : тези доп. V Міжнар. антарктичної конф. (Київ, 17–19 травня 2011 р.). – К., 2011. – С. 203–205.
3. Затушевський А. БЕНЕДЮК Галина Олександрівна / А. Затушевський // Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка : в 2-х т. Т. 1: А-К. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 193.
4. Затушевський А. ЗАХВАТКІН Віктор Олександрович. / А. Затушевський // Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка : в 2-х т. Т. 1: А-К. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 525-526.
5. Затушевський А. Т. До біології дятлів роду *Picus* на заході України / Затушевський А.Т., Горбань І.М. // Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку : матеріали наук. конф., (Шацьк, 8-11 вересня 2011 року). – Львів: Сполом, 2011. – С. 31–32.
6. Затушевський А. Т. Історія Зоологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка та його місце серед зоологічних музеїв університетів України / А. Т. Затушевський // Університетські музеї: європейський досвід та українська практика : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 6–7 жовтня 2011 р.). – К., 2011. – С. 33
7. Затушевський А. Т. Каталог колекцій ссавців Зоологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка / А. Т. Затушевський, І. В. Шидловський, О. С. Закала, І. В. Дикий, О. В. Головачов, М. А. Сенік, Х. Й. Романова. – Львів : Видавничий центр ЛНУ, 2009. – 405 с.
8. Микітчак Т. І. ДЕНІСІВСЬКИЙ Олексій Володимирович / Т. Микітчак, А. Затушевський // Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка : в 2-х т. Т. 1: А-К. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 434.
9. Пісулінська Н. А. Оологічна колекція Зоологічного музею Львівського національного університету ім. Івана Франка / Пісулінська Н. А. // Теоретичні та практичні аспекти оології в зоології: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. – Київ: Фітосоціоцентр, 2011. – С. 307-310.
10. Сенік М. Головачов Олександр Валерійович / М. Сенік // Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2-х т. Т. 1: А-К. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 360.

11. Сенік М. Завадський (Zawadski) Александр. / М. Сенік, А. Ровенчак, М. Мельник // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2-х т. Т. 1: А-К. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 506.
12. Сенік М.А. Орнітоценози угруповань лучної та прибережно-водної рослинності рівнинної частини Західної України/ М. А. Сенік, І. Я. Реслер // Науковий вісник НЛТУ України, 2010. – Вип. 20.16. – С. 255-262.
13. Сенік М. А. Різниця в розподілі вівсянки очеретяної та щеврика лучного в угрупованнях лучної рослинності долини Верхнього Дністра / Сенік М. А., Пісулінська Н. А. // Матеріали наук. конф. «Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку» (8-11 вересня 2011 р., смт Шацьк). – Львів: „Сполом”, 2011. – С. 82-84.
14. Хамар І. С. ІВЛЄВ Віктор Сергійович / І. С. Хамар, А. Т. Затушевський // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка : в 2-х т. Т. 1: А-К. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – С. 549.
15. Шидловський І.В. Западная Украина / Western Ukraine / И.В. Шидловський, М.А. Сеньк, Ю.М. Струс // Информационные материалы рабочей группы по куликам. № 24. - Москва, 2011. – С. 15-17.
16. Шидловський І. Нарис з історії Зоологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка / Ігор Шидловський, Андрій Затушевський // Наукові записки. Львівський історичний музей. – 2010. – Вип. 14. – С. 285–298.
17. Шидловський І. В. Зміни орнітофауни Шацького НПП упродовж останніх 25 років / Шидловський І. В., Горбань І. М., Матейчик В. І. // Стан і біорізноманіття екосистем Шацького національного природного парку : матеріали Наук. конф. (Шацьк, 8-11 вересня 2011 року). – Львів, 2011. – С. 111–112.
18. Шидловський І. В. Роль і статус вузівських природничих музеїв у суспільстві / І. В. Шидловський // Університетські музеї: європейський досвід та українська практика : збірник тез Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 6–7 жовтня 2011 р.). – К., 2011. – С. 66.

6. Наукові результати, досягнуті у 2011 році за використанням об'єктів Музейної колекції.

6.1. Окремі об'єкти Музейної колекції у звітному періоді були використані під час виконання науково-дослідних тем кафедри зоології, зокрема: 11 - Н/10 «Ценотичні зв'язки популяцій морських птахів і ссавців островів Західної Антарктики та їхнє значення для формування біогеоценозів антарктичної тундри». Державний реєстраційний № 0110U005873. Керівник: проф. Царик Й.В.; Бз-50П «Роль гідроценозів в індикації якості вод транскордонної ріки Західний Буг» Державний реєстраційний № 0110U001357. Керівник: проф. Царик Й.В. та в рамках наукової теми щодо об'єктів, що становлять національне надбання Н/6 – 2005. Державний реєстраційний № 0108U002575. Керівник: проф. Царик Й.В.

Основні результати. Отримані результати показали, що чітко прослідковуються фабричні і топичні зв'язки між такими видами, як *L. dominicanus*, *Ph. atriceps* та рослиною *D. antarctica*. Два останні види птахів відіграють важливу роль в розселенні дешампсії між островами архіпелагу та її проникненні на території суходолу, поступово звільненні від сніжно-льодового покриву в умовах глобального потепління. Тим самим ці види сприяють формуванню нових біотопів, зокрема антарктичної тундри, паралельно розповсюджуючи з гніздовим матеріалом і основні групи ґрунтових безхребетних такі як *Collembola*, *Acarina*, *Chironomidae*, *Nematoda*, *Rotatoria* і *Tardigrada*.

У результаті опрацювання гідробіологічних та гідрохімічних проб, відібраних у водоймах басейну ріки Західний Буг, прослідковано динаміку якості води за гідрохімічним складом, встановлено якісний та кількісний склад планктонних, бентосних та нектонних угруповань гідрозооценозів басейну, визначені індикаторні види рівня органічного забруднення води. На підставі складених видових списків гідробіонтів проаналізовано видове різноманіття, чисельність та біомаса планктонних та бентосних угруповань у різних за рівнем забруднення біотопах басейну,

проведено біоіндикацію за показовими організмами, на підставі чого здійснено гідроекологічну оцінку ріки та запропоновано критерії оцінки стану біотопів.

Впродовж звітнього року застосовані результати досліджень у практиці природоохоронної діяльності природних заповідників «Розточчя» та «Рівненський», національного природного парку «Шацький», орнітологічного заказника «Чолгинський».

Здійснено експедиції «Моніторинг фауни Західного Полісся – «Прип'ять – 2011» в долину річок Прип'ять, Случ та Західний Буг, болотного масиву «Сира Погоня». Продовжено дослідження міграцій та орієнтації птахів у заказнику «Чолгинський» (Яворівський р-н, Львівська область), закільцьовано біля 1000 птахів. Продовжується контроль за змінами у популяціях зникаючих та рідкісних видів тварин на заході України.

6.2. Окремі експонати і експозицію Музею використовували у проведенні практикумів із зоології безхребетних та хребетних тварин, великого практикуму із зоології, спецпрактикуму та спецкурсів: орнітологія, теріологія, етологія, зоогеографія (1-5 курс) кафедри зоології ЛНУ ім. Івана Франка; для підготовки учнів шкіл області до олімпіад з біології та екології, Малої Академії наук.

6.3. Співробітниками музею взято участь у щорічній звітній конференції біологічного факультету, де виголошено доповіді на тему: "Результати кільцювання та інформація по зворотах за матеріалами ЗУОС", «Зоологічна колекція Зоологічного музею ЛНУ імені Івана Франка, її особливість та цінність», «Топічні зв'язки дятла звичайного в умовах Розточчя».

Участь у щорічній звітній конференції Західно-українського орнітологічного товариства, доповідь на тему: «Результати діяльності ЗУОС», 26 лютого 2011 року.

Участь з усною доповіддю на тему "Результати кільцювання та інформація по зворотах за матеріалами ЗУОС" в 31 робочій нараді Азово-Чорноморської орнітологічної робочої групи "Флуктуації численності птахів і фактори їх визначають", Асканія Нова, 4-6 жовтня 2011 року.

Участь у Львівському фестивалі науки, 28-30 квітня 2011 р., де представлено виставку «Цей дивний світ молюсків: за матеріалами Зоологічного музею ЛНУ імені Івана Франка».

Участь у 17-ій експедиції «Моніторинг екосистем Західного Полісся: Прип'ять – 2011».

6.4. Відзиви на автореферати кандидатських дисертацій та рецензії:

1. Відгук на автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. біол. наук Цалана Юрія Васильовича «Антропогенні трансформації угруповань колембол (Collembola) в заплавах лісах Закарпаття», за спеціальністю 03.00.16 – екологія;
2. Відгук на автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. біол. наук Матвійчука Олександра Анатолійовича «Видова структура орнітоценозів Верхнього і Середнього Побужжя в умовах антропогенної трансформації екосистем», за спеціальністю 03.00.16 – екологія;
3. Відгук на автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. біол. наук Матюшевої Олександри Олексіївни «Екологія ластівок (Hirundinidae) в Україні (міграції, щільність та просторовий розподіл)», за спеціальністю 03.00.16 – екологія;
4. Відгук на автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. біол. наук Іванова Дмитра Вадимовича „Слуховий пазир собачих (Carnivora, Canidae): онтогенез, порівняльна морфологія та філогенетичне значення”, за спеціальністю 03.00.08 – зоологія;
5. Відгук на автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. біол. наук Яніш Євгенії Юріївни “Сучасний стан популяцій воронових птахів (родина Corvidae) на території Лісостепу України”, за спеціальністю 03.00.08 – зоологія;
6. Відгук на автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. докт. біол. наук Чернічка Йосипа Івановича «Значення Азово-Чорноморського узбережжя України в підтримці структури трансконтинентальних міграційних шляхів куликів у Східній Європі», за спеціальністю 03.00.08 – зоологія.

7. Відгук на автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. докт. біол. наук Жукова Олександра Вікторовича «Екоморфічні матриці мезофауни лісових ґрунтів степового Придніпров'я», за спеціальністю 03.00.16 – екологія;
8. Відгук на заключний звіт НДР «Біорізноманітність сучасних та викопних одноденок Східної та Центральної Європи» виконаний у відділі регіонального біоценотичного моніторингу Державного природознавчого музею НАН України у 2010 році.
9. Рецензія на навчальну програму курсу «Біологія» для студентів Природничого коледжу спеціалізації Прикладна екологія, Львівського національного університету імені Івана Франка.
10. Рецензія на навчальний посібник “Хвороби рептилій та їх патоморфологічна діагностика” автори: Коцюмбас Г. І., Данкович Р. С., Стронський Ю. С., Щербентовська О. М., Зайцев О. О. Спеціальність 8. 130 501 “Ветеринарна медицина”. – 254 с.

7. Необхідність подовження терміну підтримки Музейної колекції.

Основними складовими Музейної колекції є неживі експонати з різноманітними властивостями та особливостями. Для збереження їх у належному стані необхідно проводити значний об'єм робіт, який полягає у: періодичному догляді та протруюванні (два і більше разів на рік), перевірці на наявність шкіроїдів та молей, і результатів їхньої життєдіяльності, чистоти й збереженості всіх (особливо ентомологічних) зразків, перевірці та доливанні фіксуючих розчинів до мокрих препаратів. Значна частина старих колекцій (понад 80 років) потребують постійної уваги, зокрема, догляду за температурою, вологістю й освітленістю.

Регулярне виконання вказаних робіт дозволить у подальшому зберегти Музейну колекцію в належному стані.